

5. Пшеничный А.П. Архивы на оккупированной территории в годы Великой Отечественной войны // Отечественные архивы. – 1992. – №6. – С.91

УДК: 94(477.7)"1906/1917":329(470)"19"

Леся НОРЕЦЬ,

здобувачка 4 курсу першого (бакалаврського) РВО спеціальності 014
Середня освіта, спеціалізації 014.03 Історія Херсонського державного

університету, м. Івано-Франківськ,

науковий керівник: Кузовова Н.М., к.іст.н., доцентка

СОЦІАЛЬНЕ ПОХОДЖЕННЯ ТА ПОЛІТИЧНІ УПОДОБАННЯ ДУМСЬКИХ ДЕПУТАТІВ ВІД НАДДНІПРЯНСЬКИХ ГУБЕРНІЙ

***Анотація.** У статті висвітлено соціальне походження та політичні уподобання депутатів Державної думи від Наддніпрянських губерній на початку ХХ століття. Аналізується вплив суспільного статусу обранців на їхню політичну діяльність та позиції у ключових питаннях, визначено основні соціальні групи серед депутатського корпусу, їхні ідеологічні орієнтири та рівень підтримки національних інтересів.*

***Ключові слова:** депутати Державної думи, Наддніпрянська Україна, соціальне походження, політичні уподобання, аграрна реформа, консерватизм, лібералізм, соціалізм.*

На початку ХХ століття суспільно-політичне життя Наддніпрянської України зазнало суттєвих змін у зв'язку з революційними подіями 1905 року та створенням Державної думи Російської імперії. Вперше українські землі отримали можливість мати своїх представників у вищому законодавчому органі цієї держави. Це стало важливим етапом у політичному житті українського суспільства, адже депутати, обрані від Наддніпрянських губерній, представляли різні соціальні прошарки населення та відстоювали відповідні політичні позиції. Виборчий процес відображав тодішню

соціальну стратифікацію суспільства, а тому соціальне походження депутатів значною мірою впливало на їхні політичні вподобання [1].

Склад депутатського корпусу з Наддніпрянських губерній був досить строкатим і відображав соціальну структуру регіону, а також загальні суспільні процеси, що відбувалися в Російській імперії.

Дворяни займали значну частку місць у Державній думі. Вони були представниками великих землевласників, чиновників, військових і діячів земського самоврядування. Дворянський блок був найчисленнішим у депутатському складі, що представляв губернії Наддніпрянської України, і, безперечно, мав значний вплив. Його роль визначалася як особливостями організації та функціонування Російської імперії, що спиралася на дворянство в умовах станового суспільства, так і реальним досвідом у політичній та адміністративній сферах. Інституційна згуртованість, висока освіченість і корпоративна солідарність, а також історичні традиції сприяли їхньому впливу. Однією з таких традицій було землеволодіння, яке слугувало основою соціальної стабільності як самого стану, так і держави. Серед групи депутатів від Наддніпрянських губерній дворян-землевласників було 128 осіб, що становило 79% від загальної кількості дворян у депутатській групі [1, с. 158].

Виборче законодавство хоч і не закріплювало безумовної переваги за дворянством та не містило прямих визначень по типу «дворянський стан» чи «дворянське землеволодіння», проте надавало певні переваги власникам землі. Значна частина з них мала не лише економічні, а й політичні зв'язки з владними колами імперії. Як наслідок, вони часто підтримували загальноросійські імперські тенденції, виступаючи проти автономії українських територій та відстоюючи централізовану модель державного управління. Українське дворянство, у обличчі обраних до складу Дум депутатів, здебільшого ідентифікувало себе як росіяни або, за незначними винятками, дотримувалося проросійських поглядів [1, с. 158].

Селяни мали досить широке представництво, особливо в перших двох Думах. Їхня присутність у парламенті була зумовлена революційними подіями 1905 року та введенням нової виборчої системи, що дозволила розширити доступ до виборчого процесу представникам нижчих верств суспільства.

Серед депутатів від Наддніпрянської України, яких умовно можна назвати селянами-хліборобами, було 132 представники. Депутатами ставали, здебільшого, заможні селяни, які підтримували ідею аграрної реформи, але водночас часто перебували під впливом поміркованих політичних течій. Здебільшого національне питання було пов'язане з земельним, що дозволяло залучати селян-депутатів до тих чи інших політичних груп, апелюючи покращенням життєвого рівня саме у цьому ключі [1, с. 165].

Інтелігенція була представлена неоднорідно. До її складу входили викладачі, юристи, лікарі, журналісти, представники творчої інтелігенції. До прикладу професорський склад вищих навчальних закладів найбільше мали в першій, так званій «професорській» Думі – шість осіб, тоді як у Думі II скликання їх було лише двоє. До складу 3-ї та 4-ї Думи увійшли по чотири професори [1, с. 159].

Аналіз поглядів цих депутатів показує, що більшість із них підтримували збереження Російської імперії. Український вплив у професорському середовищі з українських губерній був мінімальним і майже не проявлявся.

Натомість широко також були представлені вчителі, до яких відносились люди чия діяльність була пов'язана з освітою – як світською, так і духовною. Серед депутатів таких було 35 чоловік, але лише четверо з них на момент обрання працювали в школах. Підтримку української справи здебільшого виявляли народні вчителі селянського походження та викладачі професійних, особливо сільськогосподарських, навчальних закладів [1, с. 167].

На початку XX століття робітники були реальною соціальною групою в Російській імперії, проте в офіційній становій системі їх не виокремлювали – формально вони належали до селян або міщан [4]. Робітники становили відносно невелику частину депутатського корпусу [1, с. 171]. Проте їхня присутність у Думі свідчила про поступове зростання класової свідомості пролетаріату та поширення ідей соціальної рівності. Представники робітничого середовища здебільшого підтримували соціал-демократичні та соціалістичні партії, виступаючи за економічні та трудові реформи [3].

Політичні орієнтації депутатів від Наддніпрянських губерній значною мірою залежали від їхнього соціального походження, матеріального становища та політичного контексту того часу. Основні політичні групи серед депутатів можна умовно розділити на три напрями: консервативний, ліберальний та соціалістичний. Консерватори і монархісти були представниками дворянства, вищого духовенства, частини заможних землевласників і чиновників. Вони підтримували ідею сильної централізованої держави, збереження монархічного ладу та привілеїв дворянства. Ці депутати виступали проти надання автономії українським губерніям та загалом обмежували своїми рішеннями розвиток національного руху [4, с. 134].

Ліберали, серед яких домінували кадети (конституційні демократи) та представники поміркованих політичних течій, складали переважно інтелігенцію та середній клас. Вони виступали за конституційні реформи, часткову децентралізацію влади та розширення прав громадян, однак не завжди підтримували ідеї українського національного відродження. Соціалісти та демократичні сили, серед яких були трудовики, соціал-демократи, соціалісти-революціонери, мали значну підтримку серед селян, робітників та частини інтелігенції. Їхні головні ідеї стосувалися аграрної реформи, розширення прав робітників, демократизації політичної системи та надання ширших прав українському населенню [4, с. 138].

Діяльність депутатів у Державній думі була тісно пов'язана з їхніми політичними переконаннями та соціальним статусом. Дворяни та консервативні сили виступали за збереження існуючого державного устрою, підтримку інтересів землевласників і збереження станових привілеїв. Ліберали намагалися провести помірковані реформи, проте їхня діяльність часто блокувалася урядовими структурами та консервативною більшістю. Соціалісти та представники демократичних сил піднімали питання соціальної справедливості, земельної реформи та політичних прав населення, що викликало жорстку опозицію з боку консерваторів [2, с. 14].

Узагальнюючи можна сказати, що соціальне походження депутатів від Наддніпрянщини відіграло визначальну роль у формуванні їхніх політичних уподобань. Дворяни здебільшого підтримували імперську владу та централізовану модель управління, тоді як селянство та інтелігенція прагнули соціальних і політичних реформ. Незважаючи на активність українських депутатів, Державна дума не змогла вирішити ключові питання, що хвилювали місцеве населення, через політичну кризу та домінування консервативних сил. Однак участь українців у парламентській діяльності стала важливим кроком до політичного самоствердження та розвитку національної свідомості.

Список джерел та літератури

1. Коник О. О. Депутати Державної Думи Російської імперії від губерній Наддніпрянської України (1906–1917 рр.): дис. ... д-ра іст. наук: 07.00.01. Дніпро, 2013. 603 с.
2. Мілько В. І. Українське питання в Державній думі Російської імперії (1906–1917 рр.): автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук: спец. 07.00.01 «Історія України». Київ, 2001. 22 с.
3. Реєнт О.П. Революційні та соціальні рухи трудящих мас України: До 100-річчя Першої російської революції 1905–1907 рр. *Український історичний журнал*. Київ, 2005. №4. С. 89–107.

4. Телешун С. О. Національне питання в програмах українських політичних партій кінця XIX – початку XX століття: дис. ... канд. іст. наук: 07.00.05. Київ, 1996. 179 с.

УДК: 902(477.8)

Віталіна ОСТАП,
здобувачка 4 курсу першого (бакалаврського) РВО спеціальності 014
Середня освіта, спеціалізації 014.03 Історія Херсонського державного
університету, м. Івано-Франківськ,
науковий керівник: Черемісін О.В., д.іст.н., професор
**АРХЕОЛОГІЧНІ ВІДКРИТТЯ НА ТЕРИТОРІЇ ЗАХІДНОЇ УКРАЇНИ
НАПРИКІНЦІ XX – НА ПОЧАТКУ XXI СТОЛІТТЯ : ВПЛИВ НА
РОЗУМІННЯ КУЛЬТУРНОЇ СПАДЩИНИ РЕГІОНУ**

***Анотація.** Стаття присвячена дослідженню історії археологічних відкриттів, здійснених на території Західної України наприкінці XX – на початку XXI століття, та визначенню їх впливу на формування оцінок культурних надбань краю. Розглядаються ключові археологічні знахідки, виявлені в цьому регіоні протягом вищезазначеного періоду, а також їх значення для розуміння культурної спадщини українських земель.*

***Ключові слова:** історія, археологія, археологічні відкриття, пам'ятки, культурна спадщина.*

Західна Україна, розташована на перехресті історичних шляхів, є унікальним регіоном з багатовіковою історією та різноманітною культурною спадщиною. Її землі, що протягом століть були свідками формування та взаємодії різних етносів, культур і цивілізацій, зберігають численні археологічні пам'ятки, які є безцінним джерелом для вивчення минулого не лише України, а й усієї Центрально-Східної Європи. Від кам'яної доби до середньовіччя, від поселень трипільської культури до укріплених міст